

emcdda.europa.eu

Fokus på narkotika

Informasjonsblad fra Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk

ISSN 1681-6382

Khat-bruk i Europa: implikasjoner for europeisk politikk

Khat dyrkes i høylandet på Afrikas horn, i den sørlige delen av Den arabiske halvøy og langs kysten av Øst-Afrika. I deler av Etiopia, Kenya, Somalia og Jemen har man i århundrer tygget khat-blader for deres mildt stimulerende virkning, og for mange er khat en fast del av det sosiale liv. Tradisjonelt ble khat mest brukt av menn under felles "khat-fester" med nøye fastlagte ritualer. En times tid etter inntak opplever brukeren fysisk stimulans og eufori. Deretter følger en roligere, mer introvert fase før virkningen gradvis avtar. Da kan brukeren bli rastløs, irritabel og melankolsk. Kulturelt integrert forbruk har tradisjonelt

foregått nær produksjonsområdene og har inspirert til kunstnerisk utfoldelse innen både arkitektur, håndverk, lyrikk og sang. Siden slutten av det 19. århundre har en gradvis forbedring av transportinfrastrukturen gjort at khat har funnet veien til nye markeder. Den store migrasjonen fra Afrikas horn i de senere år har ført khat til nabolandene, Europa og resten av verden. Når khat brukes i dag, skjer det gjerne i mindre formelle former og i større mengder. Dette kan skyldes bortfall av beskyttende kulturelle faktorer som før bidro til å regulere bruken. Vi har ingen nøyaktige opplysninger om hvor mange faste

khat-brukere det finnes i verden, men anslagene er på inntil 20 millioner.

Blant innvandrere fra landene sør for Sahara er khat-bruk vanlig og blir stort sett ignorert. Vi må sørge for at alle som arbeider med disse miljøene er klar over hvor viktig det er å identifisere negative konsekvenser ved bruken av dette stoffet og sette inn tiltak.

**Dr João Goulão,
styreleder for EONN**

Definisjon

Khat er unge, myke blader og skudd fra khat-treet (*Catha edulis*). Khat har mange navn, bl.a. "qat" (Jemen), "jad", "chad" (Etiopia, Somalia), "miraa" (Kenya) og "marungi" (Uganda, Rwanda). De myke bladene og stilkene tygges og holdes i en hardpakket kule inne i kinnene.

Et blick på nøkkeltemaer

1. Khat inneholder stimulerende stoffer som har amfetaminliknende egenskaper. Mens stoffene i ren form er omfattet av internasjonal kontroll, gjelder dette ikke khat-blader.
2. I Europa er khat underlagt kontroll i noen land, i andre ikke. Dette har ført til at det er opprettet både lovlige og ulovlige nettverk for transport. Tallmaterialet for internasjonal handel, bruk og beslag er begrenset, men antyder likevel at EU har et voksende khat-marked.
3. Khat brukes hovedsakelig av førstegenerasjon innvandrere fra landene sør for Sahara, og lite tyder på at bruken har spredt seg til andre grupper av befolkningen. Informasjonen om utbredelse, bruksmønstre og konsekvensene av bruk, er begrenset.
4. Khat er omstridt i innvandremiljøene. Noen mener det bidrar til kulturell tilhørighet, mens andre har innsigelser på religiøs og sosialt grunnlag. Pr. i dag mangler vi forskningsresultater som belyser de samfunnsøkonomiske konsekvensene av khat-bruk.
5. I løpet av de siste tretti årene har khat blitt en viktig kilde til sysselsetting, inntekt og fortjeneste i produksjonslandene rundt Afrikas horn.

1. Farmakologi

De psykoaktive stoffene i khat-bladene er bl.a. katonin (aminopropiofenon), katin (norpseudoefedrin) og norefedrin, men det er forsket lite på alle forbindelsene som khat inneholder. Katonin har en kjemisk struktur som likner amfetamin med samme biokjemiske så vel som atferdsmessige virkning, men er bare ca. halvparten så sterk. Normalt tygges 100–300 g khat-blader i løpet av tre til seks timer. Katoninnholdet kan variere fra 30 til 200 mg per 100 g friske blader, og inntil 90 % av dette frigjøres gjennom tygging. Dette tilsvarer en lav til middels dose amfetamin, men den langsomme og omstendelige måten dosen inntas på, bidrar til å begrense den samlede dosen og plasmanivåene. Ettersom katonin er svært ustabil og brytes ned i løpet av 72 timer etter innhøstingen, foretrekkes friske blader. Katonin, katin og noen syntetiske derivater av disse stoffene (f.eks. metkatonin) er i henhold til FN-konvensjonen om psykotrope stoffer (1971) kontrollerte stoffer, i motsetning til khat-bladene. Det er gjort flere forsøk på å få khat inn på den internasjonale narkotikalistens, men en omfattende gjennomgang som nylig er utført av Verdens helseorganisasjons Ekspertkomite for rusmiddelavhengighet, konkluderte med at det ikke foreligger nok dokumentasjon for å gjøre dette.

2. Rettslig situasjon og khat-handel i Europa

Nyeste tilgjengelige data viser at khat er regulert som et illegalt stoff i 15 EU-medlemsstater samt Norge (se kart). Nederland og Storbritannia har derimot inntatt en laissez-faire-holdning og tillater import, omsetning og bruk av khat som et vegetabilsk produkt. Storbritannias Advisory Council on the Misuse of Drugs og nederlandske eksperter anbefalte nylig at dagens rettslige status for khat opprettholdes. I de øvrige ti medlemsstatene i EU er khat ikke regulert.

Det foreligger ingen pålitelig informasjon om importen av khat til EU

eller om hvordan khat omsettes innenfor Europas grenser. De to viktigste importpunktene er London, hvor anslagsvis 300 tonn khat, hovedsakelig fra Kenya og Etiopia, innføres årlig, samt Amsterdam. I noen land er beslagene av khat nesten fordoblet i de siste fem årene. Eksempelvis beslagla Tyskland og Sverige henholdsvis 30 og 11 tonn bare i 2008, mens Norge beslagla åtte tonn i 2007. Stadig større mengder beslaglegges på veiene fra Nederland til Skandinavia. Khat er også beslaglagt på flyruter til Nord-Amerika, noe som tyder på at EU fungerer som et transittpunkt for andre destinasjoner.

3. Khat-bruk i Europa

I EU begrenser khat-bruken seg til innvandrere fra landene omkring Afrikas horn. Planten kan noen ganger skaffes gjennom den stadig økende internettbaserte handelen med urtebaserte rusmidler, såkalte "herbal highs", men bruken av khat utenom innvandremiljøene er svært begrenset. Det er gjennomført studier av bruken av khat i Danmark, Tyskland, Spania, Italia, Sverige, Storbritannia og Norge. Bruken i somaliske og jemenittiske miljøer i Storbritannia er beskrevet mest inngående. De europeiske studiene gir ikke grunnlag for å si noe nærmere om utbredelsen av khat, men de gir en viss innsikt i bruksmønstre. Studien viser typisk relativt høye nivåer av aktuell bruk (34–67 %) blant respondentene, med inntil 10 % daglige brukere, og mange av disse oppfyller kriteriene for avhengighet. Vi mangler fortsatt en del kunnskap på dette området, og vi vet lite om de sosiale og helsemessige konsekvensene av khat-bruk. Man kjenner til at det foregår khat-turisme, f.eks. at somaliere fra Skandinavia og besøkende fra Midtøsten inntar khat i London.

Forskningsdata tyder videre på at det er i ferd med å oppstå forskjeller i bruksmønstre generasjonene imellom. De fleste som tygger khat regelmessig, la seg til vanen før de kom til Europa. Khat-bruk er mindre vanlig blant

andregenerasjon innvandrere. Dette er en viktig faktor når man skal vurdere framtidig spredningspotensial, som sannsynligvis vil påvirkes av antallet mannlige førstegenerasjon innvandrere fra land med khat-bruk, i befolkningen.

© Mara Truog

Khat-blader

I Nederland og Storbritannia, hvor khat er en legal vare, foregår bruken vanligvis i "mafrish-kafeer". Dette er sosiale møteplasser hvor de besøkende tilbys forfriskninger, fjernsyn, mat og khat, de utveksler informasjon og får høre nytt fra hjemlandet, og det foregår også andre sosiale aktiviteter. Brukere kan også møtes i forsamlingslokaler i nærmiljøet og i private leiligheter for å tygge khat. Khat kan kjøpes hos frukt- og grønnsakshandlere, i storkiosker eller til og med aviskiosker. I Sverige derimot foregår salget av khat på samme måte som salget av andre narkotiske stoffer, dvs. i utkanten av det offentlige rom, som på parkeringsplasser o.l. Om vinteren utleies private hjem til khat-tyggere, mens offentlige parker benyttes om sommeren. Det kulturspesifikke aspektet ved khat-bruk har implikasjoner for overvåking, og i land som håndhever forbudet strengt, har dette ført til et anstrengt forhold mellom innvandremiljøene og politiet.

4. Helsekonsekvenser av khat-bruk

Khat-bruk assosieres med en rekke somatiske og psykiske helseproblemer. Forskningen på khat er imidlertid i startfasen, og det finnes lite håndfast informasjon om emnet. Moderat bruk

av khat anses ikke generelt som skadelig. Alvorlige negative virkninger, som khat-induserte psykotiske tilstander, er vanligvis forbundet med overdreven bruk. Stoffets avhengighetsdannende potensial er dårlig utredet, og selv om den generelle avhengigheten synes mild i forhold til en del andre psykoaktive stoffer, utviser enkelte brukere tvangsmessige bruksmønstre som kan minne om det man ser hos misbrukere av stimulerende stoffer. Det kommer stadig flere beviser for at khat kan forverre allerede eksisterende psykiske problemer og utløse psykotisk og aggressiv atferd, særlig hos personer som er predisponert. Det er rapportert at kronisk khat-bruk kan assosieres med alvorlige helseproblemer. Det er imidlertid ofte vanskelig å fastslå hvor mye som skyldes khat-bruk og hvor mye som skyldes andre risikofaktorer som også kan assosieres med khat-bruk, f.eks. tobakksrøyking, dårlig kosthold eller reststoffer av plantevernmidler. Negative somatiske konsekvenser av khat-bruk kan være slimhinneproblemer,

høyt blodtrykk, hjerte-kar-komplikasjoner, sår på tolvfingertarmen, seksuelle funksjonsforstyrrelser, leverskader så vel som redusert fødselsvekt hos barn født av khat-tyggende mødre. Generelt sett kan det imidlertid utfra dokumentasjonen ikke trekkes utvetydige konklusjoner om årsaksforhold. Av samme grunn er argumentene for eventuell medisinsk bruk heller ikke nærmere utredet. Det som er klart, er at helsefaglig personell som behandler medlemmer av innvandremiljøer, ofte har lite kunnskap om de helseproblemene som kan knyttes til khat-bruk.

5. Khat-debatten i Europa

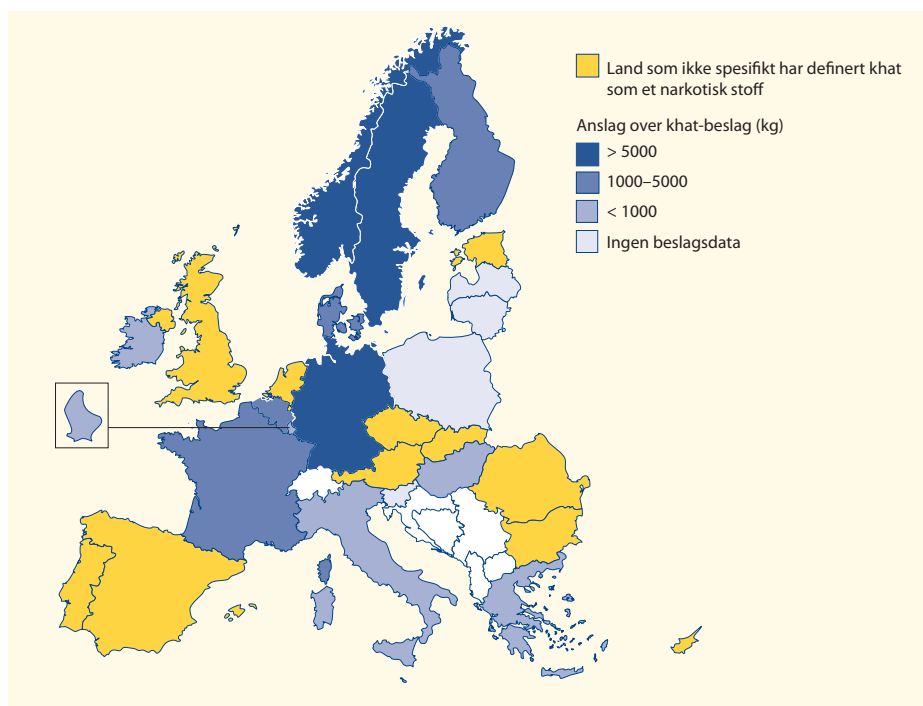
Helt siden kolonitiden har europeere ment at khat-bruk går ut over både helsen og produktiviteten. Etter at khat dukket opp i europeiske land, var man også bekymret for at bruken kunne spre seg fra innvandremiljøene til befolkningen for øvrig. I innvandremiljøene i Europa har khat blitt et omstridt tema. Mange mener at

khat er en del av deres kulturarv, mens andre er imot khat av religiøse grunner. Mens islamske lærde i århundrer har godtatt khat, har det i forbindelse med framveksten av islamsk fundamentalisme også oppstått miljøer som ikke tolererer khat. NGO-er har også arrangert protestkampanjer mot khat-bruk. De mener at en rekke sosiale problemer kan knyttes til menns vanebrauk av khat. Det er vanskelig å tallfeste omfanget av problemet. Fra et vitenskapelig synspunkt er det, på grunnlag av de dataene vi har i dag, ikke klart i hvilken grad oppløste familier, høy arbeidsledighet, lav utdanning og isolasjon skyldes bruk av khat som sådan eller er forbundet med en strukturell sårbarhet i vanskeligstilte og sårbare migrantmiljøer.

6. Økonomisk oppgang og utvikling i khat-beltet

I de senere år har khat-produsenter i Etiopia, Kenya og Jemen opplevd en enorm økning i avsetningen, både innenlands og utenlands. Det er anslått at eksporten av khat i 2003–04 utgjorde 15 % av Etiopias eksportinntekter (ca. USD 413 mill. i perioden 1990–2004). Khat er dermed Etiopias nest viktigste eksportvare. I landene i khat-beltet er produksjon, transport, distribusjon og salg av khat ensbetydende med arbeid. Khat-dyrking er nå i ferd med å bre seg til områder av Etiopia, Kenya, Sør-Afrika, Sudan og Uganda som tradisjonelt ikke har dyrket khat. I motsetning til kaffe, bomull og kakao har prisen på khat bare vært utsatt for mindre svingninger og har dermed gitt bøndene et sikkert levebrød. Siden khat tåler tørke godt og krever lite arbeid, er det for småbønder et interessant produkt å dyrke. I produksjonslandene har den intensive dyrkingen av khat for salg ført med seg store miljøkonsekvenser og bekymring for matvaresikkerheten. I den senere tid har det kommet fram forslag om programmer med sikte på å redusere etterspørselen etter khat, men så langt er ingen slike programmer gjennomført i noe særlig omfang.

Den rettslige stillingen for khat i EUs medlemsstater og Norge samt beslagstall der slike finnes

Merk: I Ungarn er khat ikke et kontrollert stoff, men fordi khat inneholder katinoner, finnes det likevel beslagsdata. Kilde: Griffiths et al., 2010, *Journal of Ethnopharmacology* (oppdatert med nyeste tilgjengelige data).

Fokus på narkotika er en serie orienteringer som utgis av Europeisk overvåkingscenter for narkotika og narkotikamisbruk (EONN), Lisboa. Orienteringene utkommer jevnlig på Den europeiske unions 23 offisielle språk samt norsk og tyrkisk. Originalspråk: engelsk. Gjengivelse er tillatt med kildeangivelse.

Gratis abonnement fås ved henvendelse til: publications@emcdda.europa.eu

Cais do Sodré, 1249-289 Lisboa, Portugal
Tlf. +351 211210200 • Faks +351 218131711
info@emcdda.europa.eu • www.emcdda.europa.eu

Konklusjoner og policy-betraktninger

1. Fordi khat er plasskrevende, dets virkestoffer ustabile og på grunn av inntaksmåten, er khat lite forenlig med fordringene til ordinære narkotikabrukere i Europa. Muligheten for at stoffet skal komme inn på det bredere narkotikamarkedet synes derfor begrenset.
2. De europeiske khat-markedene synes å vokse, men datakildene er dårlige, noe som innebærer at det er viktig å styrke overvåkingen. Med bedre data vil man ha et bedre kunnskapsgrunnlag i debatten om hvordan problemene, som f.eks. smugling, bør angripes, samtidig som man unngår å kriminalisere en allerede sårbar gruppe i samfunnet. Dette vil også gi oss mer kunnskap om hvilke tiltak som kan settes inn mot narkotikabruk i innvandremiljøer.
3. I Europa brukes khat primært i innvandremiljøer. Disse miljøene trenger å bli bedre informert om de potensielle helsemessige, sosiale og rettslige konsekvensene av khat-bruk.
4. Bruk av khat kan føre til helseproblemer og sosiale problemer. Europeiske helse- og sosialarbeidere må bli i stand til å identifisere khat-relaterte skader og ha strategier på plass for å beskytte sårbare brukergrupper.
5. Den økonomiske betydning av khat i produksjonslandene har økt, delvis på grunn av økt eksport til EU. Politikken for utvikling og narkotikakontroll for slike land må samordnes, og forutsetter at man er bevisst på hvilke konsekvenser europeiske kontrolltiltak kan få.
6. Antallet khat-brukere i Europa synes å øke. Likevel er det lite kunnskap om hvor stort problemet er, og hva det består i. Vitenskapelige studier bør derfor gjennomføres for å få innsikt i markedet for dette narkotiske stoffet, hvilke bruksmønstre som utvikler seg, og omfanget av alle sosioøkonomiske og helsemessige konsekvenser.

Hovedkilder

- Anderson, D., Beckerleg, S., Hailu, D., Klein, A. (2007), *The Khat Controversy: Stimulating the Debate on Drugs*, Berg, Oxford.
- Feyissa, A.M., Kelly, J.P. (2008), "A review of the neuropharmacological properties of khat", *Progress in Neuro-Pharmacology and Biological Psychiatry* 32, s. 1147-1166.
- Griffiths, P., Lopez, D., Sedefov, R., et al. (2010), "Khat use and monitoring drug use in Europe: The current situation and issues for the future", *Journal of Ethnopharmacology*, Volume 132, Issue 3, s. 578-583.
- Klein, A. (2008), "Khat in the Neighbourhood – Local Government Responses to Khat Use in a London Community", *Substance Use and Misuse*, Volume 43, s. 819-831.
- Pennings, E. J. M., Opperhuizen, A., van Amsterdam, J. G. C. (2008), "Risk assessment of khat use in the Netherlands. A review based on adverse health effects, prevalence, criminal involvement and public order", *Regulatory Toxicology and Pharmacology* 52, s. 199-207.
- Warfa, N., Klein, A., Bhui, K., Leavey, G., Craig, T., Stansfeld, S. (2007), "Khat use and mental illness: a critical review", *Social Science and Medicine* 65, s. 309-318.

Informasjon på nettet

- The British Home Office (2005), Advisory Council for the Misuse of Drugs**
<http://www.homeoffice.gov.uk/publications/drugs/acmd1/khat-report-2005/>
- European Science Foundation (2009), konferansenettside**
<http://www.esf.org/activities/esf-conferences/details/2009/confdetail274.html?conf=274&year=2009>
- UNDP, IPC-IG (2007), "Should Khat be banned? The Developmental Impact".**
<http://www.ipc-undp.org/pub/IPCOnePager40.pdf>
- The World Bank (2007), "Towards Qat Demand Reduction"**
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2007/06/26/000090341_20070626112355/Rendered/PDF/397380YE.pdf
- WHO (2006), Expert Committee on Drug Dependence**
http://www.who.int/medicines/areas/quality_safety/4.4KhatCritReview.pdf

Publikasjonskontoret

OFFISIELL UTGIVER: Kontoret for De europeiske fellesskaps offisielle publikasjoner
© Europeisk overvåkingscenter for narkotika og narkotikamisbruk, 2011
DIREKTOR: Wolfgang Götz
FORFATTERE: Michael Odenwald, Axel Klein, Nasir Warfa
REDAKTØR: Marie-Christine Ashby
GRAFISK UTFORMING: Dutton Merryfield Ltd, Storbritannia
Printed in Luxembourg